

Tweede rapportage van de Kwaliteitsraad voor het Basispakket kunst en cultuureducatie voor leerlingen van 4 tot 12 jaar in Amsterdam.

“Droom groots en probeer nieuwe dingen”

(schoolregel op de Mr G.T.J. de Jonghschool).

Inleiding:

De Kwaliteitsraad voor het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie heeft een boeiend jaar achter de rug, waarin opnieuw scholen werden bezocht, met groepsleerkrachten en vakdocenten werd gesproken en culturele instellingen hun visie en ervaringen met de Kwaliteitsraad deelden. Naast de eigen ervaringen kon de Kwaliteitsraad gebruik maken van de Tussenmeting, die door Oberon voor Mocca is uitgevoerd. Ook is kennis genomen van het onderzoek van de Amado Foundation. Met al die informatie is deze tweede rapportage samengesteld.

De opdracht van de Kwaliteitsraad is de ontwikkeling van de invoering van het Basispakket te volgen en de kwaliteit van het aanbod te beoordelen.

In het eerste werkjaar heeft de Kwaliteitsraad de nadruk gelegd op de relatie vakdocent-groepsleerkracht en is gekeken naar de realisatie van muziekeducatie binnen het basispakket. Ook kreeg de nascholing en vakopleiding aandacht, zoals is terug te zien in de aanbevelingen in de eerste rapportage.

In het tweede werkjaar heeft de Kwaliteitsraad ook de tweede leerlijn (veelal beeldende vorming) in haar onderzoeken meegenomen. Daarbij is de Kwaliteitsraad op basis van eerdere bevindingen en conclusies aandacht blijven besteden aan de relatie vakdocent-groepsleerkracht. De vraag hoe de verankering van kunst- en cultuureducatie vorm krijgt in de scholen die deelnemen aan het Basispakket is op veel plaatsen en met veel mensen besproken. Leden van de Kwaliteitsraad hebben scholen bezocht waar twee leerlijnen werden uitgevoerd, er zijn lessen bijgewoond in verschillende disciplines en is er gesproken met betrokkenen in het onderwijs (cultuurcoördinatoren, vakdocenten, groepsleerkrachten), het culturele veld (Mosa, Bijlmerparktheater, CBK), met vakopleidingen (HvA, AHK en UPvA) en onderzoekers (Melissa Bremmer, Jaco van den Dool en Jos Herfs). Diverse malen mocht de Kwaliteitsraad gebruik maken van de deskundigheid en ondersteuning van Mocca.

Samenvatting bevindingen en advies

Het Basispakket is heel goed op weg en zal - als het in dit tempo doorgaat - zeker de ambitieuze doelstelling halen. Op bijna 50 % van de scholen wordt aan minimaal twee leerlijnen gewerkt, met name aan muziek en beeldend onderwijs (doelstelling in 2017-2018 is 80%). De muziklijn heeft op 91 % van de scholen een plek in het curriculum. Succesfactoren zijn naast de verleidelijke 13 uur gratis muziekdocent, zeker de flexibiliteit en inzet van de drie betrokken muziekinstellingen en het Koninklijk

Concertgebouw. Voor een volgende fase moet een stimulans worden georganiseerd: de verleiding van 13 uur gratis vakleerkracht cultuur en het realiseren van de rol van Mocca als ketenregisseur van het Basispakket. Voor de verdere implementatie van een tweede leerlijn adviseert de Kwaliteitsraad om die reden vijf acties:

- 1. Pas het covenant Basispakket zodanig aan dat (met VLOA-budget) vergelijkbaar met muziek een vakleerkracht cultuur (13 uur gratis per leerjaar) ingezet kan worden voor alle andere kunstdisciplines.*
- 2. Agendeer met de schoolbesturen met regelmaat van een half jaar het Basispakket in onderlinge overleggen en spreek elkaar aan op het realiseren van de afgesproken voorwaarden voor het Basispakket.*
- 3. Laat het bezoek aan culturele instellingen op locatie een geïntegreerd onderdeel zijn van (één van) de leerlijnen kunst- en cultuureducatie.*
- 4. Verbind de nascholing rond muziek voor leerkrachten door MOSA en de Amsterdamse Opleidingen (ondertekenaars) met elkaar en breng samenhang aan in het scholingsaanbod voor de onderwijsveld. Creëer eveneens scholing voor schoolteams met de opleidingen voor alle andere kunstdisciplines.*
- 5. Herbevestig de oorspronkelijke opdracht aan Mocca. In het kort: Mocca adviseert scholen en culturele aanbieders en doet onderzoek, verzamelt en deelt kennis. Mocca manifesteert zich nadrukkelijk als 'ketenregisseur' in het Basispakket.*

Leeswijzer: In deze rapportage bespreken we:

1. Huidig succes van het basispakket
2. Borgen en draagvlak
3. Ketenregisseur Mocca
4. Vorig advies en reactie van de wethouder

Ad 1 | Huidig succes van het basispakket

De ambitie van de schoolbesturen en de gemeente is om drie uur cultuureducatie voor iedere leerling op de Amsterdamse basisscholen te realiseren met in ieder geval twee kunstdisciplines. Op verzoek van Mocca is door bureau Oberon een Tussenmeting Basispakket kunst- en cultuureducatie uitgevoerd in het voorjaar van 2015. Uit de Tussenmeting (onder 185 scholen) blijkt dat scholen, naast de muziekleerlijn, werken aan leerlijnen voor beeldende vorming (44%), theater/drama (13%), erfgoed (11%), dans (5%), literatuur(3%), media(2%). In welke mate dit een tweede leerlijn betreft is door Oberon niet in kaart gebracht. Uit informatie van Mocca blijkt dat op 1 september 2015 110 scholen werken met twee leerlijnen (de meesten muziek/beeldend), 9 scholen met 3 leerlijnen en 1 school werkt met vier leerlijnen. Het succes van het Basispakket is dat bijna 50 % van de scholen aan het eind van het tweede schooljaar reeds een tweede (of derde) leerlijn heeft gerealiseerd. Het doel is dat dit in schooljaar 2017-2018 op tachtig procent van de scholen is gerealiseerd. Onze conclusie is dat het Basispakket heel goed op weg is en, indien voortgezet in dit tempo, deze ambitieuze doelstelling zal halen.

Muziekeducatie

Deelname aan het muziekaanbod uit het Basispakket bestreek het afgelopen jaar ruim 200 van de 245 scholen uit het primair onderwijs: reguliere basisscholen en scholen voor het (voortgezet) speciaal (basis)onderwijs. Drie kwart van de Amsterdamse scholen maakt gebruik van het aanbod van dertien uur muziekdocent van Muziekschool Amsterdam, Muziekcentrum Aslan, Muziekschool Noord, Muziekcentrum Zuidoost of het Leerorkest.

Tijdens onze schoolbezoeken hebben wij geconstateerd dat de scholen overwegend tevreden zijn over het aanbod. De continuïteit is groot. Op dit moment hebben bijna alle scholen voor komend schooljaar afspraken gemaakt met een muziekinstelling.

In enkele gevallen vindt er een wisseling van docent plaats of wijzigt op verzoek van de school het programma; de verbinding met de muziekinstelling blijft. Het proces van samenspel tussen school en muziekinstelling verloopt nog niet overal even soepel. De aanbieders hebben moeite om in te spelen op specifieke wensen van de scholen (echt maatwerk) en het is onduidelijk of en hoe sommige aanbieders de kwaliteit van hun aanbod en vakdocenten evalueren en op basis daarvan aanpassingen doorvoeren.

Uit de Tussenmeting onder 185 scholen blijkt dat:

- Op 87 % van de scholen muziek is opgenomen in het curriculum. De flexibiliteit en inzet van de muziekinstellingen hebben hier zeker aan bijgedragen. Gezien de vrijheid van onderwijs is de hoge deelname aan muziek binnen twee jaar succesvol te noemen.
- Scholen die niet deelnemen aan het Basispakket hebben daar diverse redenen voor. Sommige hebben een uitgesproken cultuurprofiel, of een eigen opvatting over religie en/ of onderwijsinhoud en anderen geven het basispakket geen prioriteit vanwege eigen problematiek.

Op basis van informatie van Mocca blijkt dat per 1 september 2015 223 van de 245 scholen werken aan een leerlijn muziek (91%).

Het afgelopen jaar bezochten de leden van de Kwaliteitsraad 7 scholen met name rond de leerlijn beeldend. Het betrof scholen die dit als tweede leerlijn in hun curriculum wilden opnemen, dan wel beeldend altijd al binnen hun school een plek gaven. Daar werd met behulp van de disciplinedeskundige en soms met de introductie van een nieuwe methode met frisse blik naar dit leergebied gekeken. In de gesprekken met cultuurcoördinatoren kwam naar voren dat een vergelijkbare inzet van 13 uur kunstdocent, zoals bij muziek, voor een tweede leerlijn noodzakelijk is om het niveau binnen de school op een goed peil te krijgen. De Kwaliteitsraad onderschrijft dit.

De vraag naar een tweede leerlijn vereist de inzet van een kunstdocent op vergelijkbare wijze als de inzet van de muziekdocent. Of het nu beeldend, erfgoed of één van de andere disciplines betreft. Zeker ook gezien de lage respons op dans, literatuur en media is een extra stimulans noodzakelijk.

Schoolbesturen konden een aanvraag indienen voor een vakleerkracht cultuur in het kader van de Verordening Lokaal Onderwijs Amsterdam (VLOA), deze aanvragen zijn gehonoreerd maar de analyse daarover moet nog plaatsvinden. Daarom is het op dit moment is voor de Kwaliteitsraad nog niet duidelijk met welke motieven de schoolbesturen hebben aangevraagd. De introductie van een vakleerkracht cultuur vraagt om een aanpassing van het Basispakket zodanig dat naast de 13 uur gratis muziekdocent, de scholen een keus kunnen maken voor een vergelijkbare faciliteit in een andere kunstdiscipline.

1. *Pas het convenant Basispakket zodanig aan dat (met VLOA-budget) vergelijkbaar met muziek een vakleerkracht cultuur (13 uur gratis per leerjaar) ingezet kan worden voor alle andere kunstdisciplines.*

Ad 2 | Borgen en draagvlak

Op basis van onderzoek kunnen we concluderen dat beleidsdoelstellingen rond het Basispakket worden gehaald, maar het Basispakket is pas echt succesvol als kunst- en cultuureducatie blijvend een plek in het curriculum van de scholen verwerft. Als Kwaliteitsraad zijn we van mening dat de invoering van twee leerlijnen zo'n blijvende plek nog niet waarborgt. Om te beoordelen in welke mate het beleid is geborgd, zijn er op school- en op bestuursniveau indicatoren te benoemen. Op schoolniveau is er door de Kwaliteitsraad gekeken naar de inzet van beschikbare faciliteiten. Op bestuurlijk niveau zijn er afspraken gemaakt in het convenant over voorwaarden rond het Basispakket.

Borging van het Basispakket op de scholen is af te meten aan het gebruik maken van de faciliteiten die hen worden geboden:

- Muziekdocent gratis 13 uur
- Gratis coaching & training 10 uur van Concertgebouw (of van andere aanbieder)
- Faciliteiten via Mocca:
 - a. Cultuurbus
 - b. Ondersteuning accountmanager
 - c. Raamleerplan
 - d. Inzet disciplinedeskundige

Uit de Tussenmeting blijkt dat op 30% van de scholen vijf of zes van deze faciliteiten ingezet worden. Nog eens 30% van de scholen gebruikt drie of vier faciliteiten. Afgezet tegen aantal scholen dat deelneemt aan het Basispakket is hier volgens de Kwaliteitsraad nog een verbeterslag te maken.

Tussen de wethouder en schoolbesturen zijn afspraken gemaakt over de inbedding van het Basispakket. Er zijn vijf voorwaarden benoemd in het convenant, te weten:

- Vastgelegde visie in documenten van de school
- Cultuurcoördinator met uren
- Werken aan twee leerlijnen
- Indien keuze voor muziek: aanwezigheid daarbij van groepsleerkracht
- Inzet van 11,50 euro (voorheen 10,90) uit prestatiebox voor cultuureducatie

Uit de Tussenmeting blijkt dat op dit moment op 25% van de scholen vier of vijf van deze punten zijn ingevuld. Hier ligt zeker een taak voor de schoolbesturen. Het is de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur om op de onder hen ressorterende scholen die deelnemen aan het Basispakket deze vijf voorwaarden te verwezenlijken.

Cultuurcoördinator

Een van de voorwaarden voor deelname aan het Basispakket is dat de school voldoende docenturen vrijmaakt voor organisatie en ondersteuning van het cultuuronderwijs in de

school. Deze uren worden meestal toegewezen aan een interne cultuurcoördinator. Tachtig procent van de basisscholen in Amsterdam heeft een coördinator aangesteld met gemiddeld 2,1 uur voor het uitvoeren van taken. Een deel van de cultuurcoördinatoren (15 %) heeft echter geen uren. Dit laatste is in strijd met de afspraken.

Tijdens onze schoolbezoeken hebben wij als Kwaliteitsraad geconstateerd dat op scholen die voldoende tijd vrij roosteren voor cultuurcoördinatie de kwaliteit van en het draagvlak voor cultuureducatie beduidend groter zijn dan op scholen waar dat niet gebeurt. De Kwaliteitsraad is van mening dat scholen en schoolbesturen die onvoldoende uren vrijmaken voor het Basispakket hierop moeten worden aangesproken.

Draagvlak

In de Tussenmeting geven bijna alle respondenten aan dat er draagvlak is voor het Basispakket bij de leerkrachten. Het draagvlak bij de schooldirecties lijkt stevig gegroeid de afgelopen twee jaar, van 45% naar 81%. Over het draagvlak bij de besturen spreekt 42% van de respondenten zich tevreden uit, maar een even grote groep benoemt dit als neutraal. Scholen die achterlopen in hun deelname aan het Basispakket zijn minder uitgesproken over het draagvlak bij hun bestuur. De schoolbesturen zouden zich richting de scholen meer kunnen uitspreken.

De Kwaliteitsraad is van mening dat de wethouder schoolbesturen moet stimuleren om de inhoud en het faciliteren van cultuureducatie met de regelmaat van een half jaar bij hun scholen te agenderen.

Nascholing en coachen

Voor een uiteindelijk succes van het Basispakket is scholing van groepsleerkrachten noodzakelijk om de vereiste kennis en vaardigheden voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie te verwerven en intrinsieke verankering van cultuureducatie in de school te bewerkstelligen. Ieder deelnemend schoolteam heeft recht op tien uur gratis nascholing of coaching van het Concertgebouw. Hier wordt gelukkig intensief gebruik van gemaakt. Het jaarverslag van het Concertgebouw vermeldt: *'Het afgelopen jaar hebben 121 scholen en 1134 leerkrachten coaching gekregen bij het geven van muziekonderwijs. Coaching die de leerlingen uit het Amsterdamse basisonderwijs direct ten goede komt.'* In 2015 wil het Concertgebouw dit bereik laten doorgroeien naar 156 scholen.

In de Tussenmeting geeft slechts 13% van de respondenten aan voldoende vertrouwen te hebben in de deskundigheid van de eigen groepsleerkracht.

De Kwaliteitsraad vindt dit heel weinig. Het belang van scholing en coaching van het schoolteam is cruciaal, zoals de Kwaliteitsraad ook al in haar eerste rapportage concludeerde. Daarom zal, ondanks de goede inzet van het Concertgebouw, de scholing van groepsleerkrachten versterkt moeten worden.

Het is daarbij van belang dat de scholing van de groepsleerkrachten goed wordt afgestemd op de (na)scholing van de vakdocenten. In het project "Muziekeducatie doen we samen" onderzoeken het Conservatorium van Amsterdam (CvA), de Universitaire Pabo van Amsterdam (UPvA), de Pabo van de Hogeschool van Amsterdam (HVA) en de iPabo hoe deze samenwerking tot verhoging van de kwaliteit van het muziekonderwijs kan leiden. De tussenrapportage, die in maart 2015 is verschenen, geeft aan welke concrete aanbevelingen het project op het oog heeft en stemt hoopvol.

Muziekschool Amsterdam en het CvA hebben bij de start van het Basispakket een gezamenlijke nascholing voor de vakdocenten gerealiseerd. Uiteraard zijn de Mosa-

partners zelf verantwoordelijk voor de nascholing van hun vakdocenten, maar de Kwaliteitsraad pleit ook in deze tweede rapportage voor een betere afstemming van de scholing tussen de Mosa-partners (muziekinstellingen en Concertgebouw) en de Amsterdamse opleidingen (die ook het convenant hebben ondertekend). Graag ziet de Kwaliteitsraad zo'n samenwerking uitgebreid naar de andere kunstdisciplines zodat ook voor de tweede leerlijn de (na)scholing van groepsleerkrachten en vakdocenten beter op elkaar kan worden afgestemd en van elkaar kan worden geleerd. Dat zal de verankering van kunst- en cultuureducatie op de Amsterdamse basisscholen versterken.

Bezoek aan culturele instellingen

Bijna alle scholen bezoeken jaarlijks culturele instellingen op locatie. In het Basispakket is gratis vervoer naar musea met ritten per leerling (beperkt) gegarandeerd.

De Kwaliteitsraad heeft in haar eerste rapportage al aangegeven dat bezoek aan culturele instellingen op locatie een geïntegreerd onderdeel moet zijn van een leerlijn cultuureducatie met kwaliteit.

Volgens de Tussenmeting is er sprake van een lichte stijging van het aantal scholen dat gebruik maakte van het cultuuraanbod op locatie.

De Amado Foundation heeft hier ook onderzoek naar gedaan. Eén van haar conclusies is dat het bezoek aan culturele instellingen gelijk is gebleven en niet daalt.

De grote culturele (muziek-)instellingen klagen daarentegen over een dalende vraag.

Als beide feiten juist zijn dan ligt de oorzaak mogelijk in het grote aanbod vanuit de cultuur, mede veroorzaakt door de opening van Rijks Museum en het Stedelijk Museum. Of aan een gebrekkige aansluiting van het aanbod bij de vraag van scholen.

Daarbij vermoeden wij dat culturele instellingen in de subsidieaanvraag voor de huidige cultuurplanperiode het leerlingenbereik te overmoedig hebben ingeschat.

- 2 *Agendeer met de schoolbesturen met regelmaat van een half jaar het Basispakket in onderlinge overleggen en spreek elkaar aan op het realiseren van de afgesproken voorwaarden voor het Basispakket.*
- 3 *Verbind de nascholing rond muziek voor leerkrachten door Mosa en de Amsterdamse opleidingen (ondertekenaars) met elkaar en breng samenhang aan in het scholingsaanbod voor de onderwijsveld. Creëer eveneens scholing voor schoolteams met de opleidingen voor alle andere kunstdisciplines.*
- 4 *Het bezoek aan culturele instellingen op locatie moet een geïntegreerd onderdeel zijn van een leerlijn cultuureducatie met kwaliteit.*

Ad 3 | Ketenregisseur Mocca

De respondenten in de Tussenmeting zijn uitgesproken positief over de ondersteunende rol van Mocca in het basispakket. De scholen noemen de begeleiding van Mocca deskundig, flexibel, van goede kwaliteit, duidelijke en onafhankelijk.

Op onze schoolbezoeken beluisteren wij als Kwaliteitsraad dat deze positieve beoordeling slechts betrekking heeft op een beperkt aantal taken van Mocca, namelijk het adviseren en begeleiden van scholen bij het opstellen en implementeren van een visie op cultuuronderwijs en het ontwikkelen van leerlijnen.

Scholen vinden dat Mocca onvoldoende ondersteunt bij het verbinden met culturele instellingen. Tot de komst van het Basispakket heeft dat wellicht goed gefunctioneerd

maar de Kwaliteitsraad vindt dat voor de toekomst een te beperkte visie. Het is noodzakelijk dat scholen praktische adviezen krijgen over de mogelijke verbindingen met culturele instellingen, passend bij de eigen visie van de school.

Uit onze gesprekken met culturele instellingen blijkt dat ook zij vinden dat Mocca in de uitwisseling met scholen een actievare rol moet spelen. Mocca adviseert de culturele instellingen nu niet in hun beleid en deelt met de culturele instellingen geen kennis over de scholen.

In het huidige beleid is de vraag van de scholen bij de invulling van hun cultuuronderwijs leidend. Van culturele instellingen wordt verwacht dat zij zich (leren) verhouden tot deze vragen en nadenken over de aansluiting van hun programma's in de verschillende leerlijnen. Daarbij hoort kennis over de doelgroep. Op weg naar een nieuw Kunstenplan hebben de culturele instellingen die kennis nodig om goede educatieve plannen in te dienen. Kennis die Mocca kan verstrekken.

De Kwaliteitsraad vindt het wenselijk dat niet iedere culturele instelling zich richt op alle doelgroepen en instellingen en dat zij hun eigen (inhoudelijke) specialisaties ontwikkelen.

Mogelijk kunnen de disciplinedeskundigen van Mocca zich zo ontwikkelen dat zij op dit terrein een gidsfunctie vervullen. Ze hebben reeds een goed contact met scholen en worden gewaardeerd. Zij zouden hun deskundigheid en kennis over de scholen ook kunnen inzetten om culturele instellingen te activeren en informeren over dat wat scholen nodig hebben.

Het is een positieve ontwikkeling dat er clusters ontstaan van instellingen, zoals bij film, PIT en de Tafel van Talentontwikkeling, die het aanbod voor scholen op elkaar afstemmen. Ook het initiatief van de Amado Foundation om de muzikeducatie van instellingen samen te brengen, is positief.

Wellicht zijn er ook *interdisciplinaire* combinaties te maken van instellingen die zich samen richten op een specifieke doelgroep of een inhoudelijke specialisatie.

De Kwaliteitsraad is van mening dat Mocca zich nadrukkelijker moet manifesteren als ketenregisseur van het Basispakket. Dat wil zeggen:

- ondersteuning van de scholen en instellingen bij de realisatie van cultuureducatie;
- coördinatie van de nascholing (relatie groepsleerkracht en vakdocent);
- informatie verstrekken over ontwikkelingen in het onderwijs aan de culturele instellingen (o.a. t.b.v. de educatieve paragraaf in hun Kunstenplan-aanvraag);
- zorgen voor actuele, digitale informatie voor schoolbesturen, directies, groepsleerkrachten, vakdocenten en het culturele veld.

Al deze taken passen uitstekend in de opdracht die Mocca heeft.

- 5 *Herbevestig de oorspronkelijke opdracht aan Mocca. In het kort: Mocca adviseert scholen en culturele aanbieders en doet onderzoek, verzamelt en deelt kennis. Mocca manifesteert zich nadrukkelijk als 'ketenregisseur' in het basispakket.*

Ad 4 | Vorig advies en reactie van de wethouder

Najaar 2014 heeft de Kwaliteitsraad haar eerste rapportage aangeboden aan het college van B&W. Namens het college heeft de wethouder in december 2014 haar reactie op de aanbevelingen gegeven en een aantal initiatieven aangekondigd. De Kwaliteitsraad is benieuwd naar de uitkomst van deze initiatieven en vraagt de wethouder om de Kwaliteitsraad daarover te informeren.

Leden van de Kwaliteitsraad:

Margriet Gersie, Sylvia Wiegers, Peter de Haan, Gabriël Maassen, Dirk Monsma

Werkbezoeken basisscholen:

VSO Alphons Laudy,
OBS Anne Frankschool
RKBS Avonturijn,
OBS De Dongeschool,
RKBS Bisschop Huibersschool
VSO A.M. de Jongschool
OBS Theo Thijssen

Werkbezoeken overig:

Muziekcentrum Zuid-Oost (Marco de Souza, Martje Diemer)
CBK Zuid Oost, (Annet Zondervan, Delano MacAndrew)
Bijlmerparktheater (Ernestine Comvalius),
Bestuurscommissie Zuid Oost (Marianne Tol)

Gevoerde gesprekken:

Deelname Ambtswoninggesprek Cultuureducatie
Deelname Forum tijdens Maand van de Cultuureducatie
Melissa Bremmer (UvA), Jaco van den Dool (Erasmus Universiteit) en Jos Herfs (ArteZ),
Armado Foundation (Marga Wobma-Helmich)
Muziekschool Amsterdam (Willem Smit)
MOSA (alle leden),
Mocca (Peggy Brandon, Richard Smolenaars)
Concertgebouw (Claudia Lotti)
Universitaire Pabo Amsterdam (Ineke Schaveling en Erna van Hest)
Conservatorium van Amsterdam (Lili Schutte)
Academie voor Beeldende Vorming (Rafael van Crimpen)

Gebruikte literatuur :

- Convenant Cultuureducatie, Gemeente Amsterdam, stadsdelen en schoolbesturen, maart 2013
- Driessen (2009), Cultuureducatie in het Primair Onderwijs Een beschrijving van de situatie in Amsterdam, provincies Utrecht, Gelderland en Limburg.
- Hoogeveen K e.a. (2014) Monitor cultuuronderwijs in het primair onderwijs & programma cCultuureducatie met kwaliteit (2013-2014), Sardes Oberon.
- Mocca, (2015). Jaarverslag 2014,

- Kwaliteitsverbetering van het Amsterdamse Cultuureducatiestelsel,(2015), Mocca
- Resultaten Tussenmeting Mocca monitor 2015, Oberon ,
- Wobma-Helmich M. (2015) Muziekeducatie in het primair onderwijs in Amsterdam; onderzoek door de Maurice Amado Foundation, Amsterdam
- Muziekeducatie doen we samen (2015), tussenrapportage project UvA, CvA, iPabo, HVA en FCP.